

ДУНАЯ

№ 4 2023

літературно-мистецький та публіцистичний журнал. Видає Спілка українських письменників Словаччини, Пряшів.

DUKLA –
literárno-umelecký
a publicistický časopis.
Vydáva Spolok ukrajinských spisovateľov
na Slovensku, Prešov.
IČO: 37874047

Dátum vydania: august 2023

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

ІВАН ЯЦКАНИН,
головний редактор.

РЕДКОЛЕГІЯ:

ГРИГОРІЙ ГУСЕЙНОВ,
АНАТОЛІЙ КАЧАН,
ВАСИЛЬ ДАЦЕЙ,
СТЕПАН ГОСТИНЯК,
ЯРОСЛАВ ДЖОГАНІК,
ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ,
МИРОСЛАВ ІЛЮК.

Виходить раз на два місяці.
Передплатна ціна на рік –
3,98 €.

Адреса редакції:
080 01 Prešov,
Ul. Janka Borodáča č. 5
Комп'ютерний набір
NITECH s.r.o., Prešov,

Objednávky na predplatné prijíma každá
pošta a doručovateľ Slovenskej pošty.
Objednávky do zahraničia vybavuje
Slovenská pošta, a.s., Stredisko pred-
platného tlače, Ul. Uzbecká 4, P.O. Box
164,82014 Bratislava 214,
e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk
ISSN 0419-8131

ЗМІСТ

Вікторія Амеліна	
Добірка поезії	2
Василь Густі	
Тепло Господньої Десниці	7
Сергій Дацюк	
Інакші вірші	13
Йосиф Шелепець	
Голокост	16
Жид	17
Юліус Панько	
Ось, так і сталося	19
Вікторія Амеліна	
Дім для Дома	22
Мілан Кундера	
Невдала гра в автостоп	30
Франтішек Швантнер	
Осоромлена кров	42
Петер Ярош	
Чорт і лісоруб	50
Михайло Сидоржевський	
З історичного дослідження «Солотвин. З глибини минулого до наших днів»	59
Тетяна Ліхтей	
Дмитро Кремінь на сторінках «Між Карпатами і Татрами»	74
Михайло Роман	
Професор Ян Юрчо має 90	81
Любомир Олах	
Добірка віршів	83
Сергій Федака	
Його світло	85
Михайло Роман	
Поетичне обличчя Надії Гаврилюк	86
Тарас Шмігер та Соломія Антонюк-Кириченко	
Овідієві «Героїди» для українського читача	89
Василь Ільницький	
Живописні шедеври	92

були припали пилом забуття. Його ім'я варто поставити в один ряд з діячами «польської школи» в українській літературі – Мальчевським, Залеським, Гоцинським, Густавом Олізаром, Крашевським».

Відомий український письменник Іван Корсак (1946 – 2017) написав роман «Отаман Чайка», головний герой якого – Міхал Чайковський.

Варто також вказати, що 3 грудня 1856 року в селі Тереховому Бердичівського повіту народився Теодор Юзеф Конрад Коженювський, майбутній всесвітньо відомий англійський письменник Джозеф Конрад.

Принагідно зазначу, що село Рея пов'язане з іменем відомого українського мовознавця, історика культури й літературознавця Дмитра Овсянико-Куликовського (1853 – 1920) (Цитую за виданням: «Гришківська об'єднана територіальна громада: історичний, соціальний та культурно-освітній портрет»). Його батько був у Реї поміщиком. Ось що він писав про село: «Мой отец под бременем долгов (свыше миллиона) еще в 1879 году продал Каховку и купил маленькое имение Рею в Волынской губернии, в пятнадцати верстах от Бердичева» (Дмитрий Николаевич Овсянико-Куликовский, «Литературно-критические работы», стр. 422, том 2, Москва, Художественная литература, 1989).

Тетяна ЛІХТЕЙ

ДМИТРО КРЕМІНЬ НА СТОРІНКАХ СЕРІЇ «МІЖ КАРПАТАМИ І ТАТРАМИ»

Відомий український поет, публіцист, есеїст, Шевченківський лауреат Дмитро Кремінь (1953 – 2019) яскраво прописався на сторінках серії «Між Карпатами і Татрами». Зі словацькою поезією він, як відомо, ознайомився ще під час навчання в Ужгородському університеті (1970 – 1975). Тоді митець захопився передусім лірикою Лаца Новомеського та Мирослава Валека. Й хоча більшу частину свого звивистого творчого шляху Дмитро Кремінь прожив у далекому Миколаєві, письменника наче магнітом тягнуло на Срібну землю, він гостро відчував свою причетність до регіону українського культурного пограниччя, що внаслідок і призвело до плідної участі в українсько-словацькому поетичному діалозі.

Як результат, у різні роки до читачів прийшло п'ять окремих видань у п'яти випусках серії, на сторінках яких в мистецькій інтерпретації Дмитра Дмитровича українською звучали Ян Костра й Любомир Фелдек (2011, вип.16), Еміл Болеслав Лукач (2013, вип.20), Янко Єсенський, Іван Краско, Іван Галл... (2016, вип.25) та Мирослав Валек (2018, вип.28); натомість 17-те число серії презентує поезію самого Дмитра Кременя в словацькому перетлумаченні науковиці й перекладачки Валерії Юричкової. В рамках серії «Між Карпатами і Татрами» вийшло й білінгвальне вибране «Дванадцять: українська

поезія авторів Карпатського регіону в словацькому перекладі В. Юричкової» (2010), де міститься й добірка талановитих віршів Д. Кременя.

Про згадані видання чимало сказано в крайовій, всеукраїнській, закордонній періодиці, в наукових фахових виданнях («Погляд», «Новини Закарпаття», «Дзвін», «Соборна вулиця», «Хортиця», «Дукля», «Нове життя», «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія», «Studia Slovakistica» та ін.), однак докладний аналіз усього зробленого Д. Кременем у вимірах художнього перекладу ще попереду.

Цікаво, що Дмитро Дмитрович обожнював сам процес перекладу, неабияк тішився, коли текст нарешті «звучав як Бог приказав», отримував від цього справжню естетичну, духовно-інтелектуальну насолоду. В останні роки він неначе кудись поспішав, ніби щось передчував і прагнув устигнути зробити якомога більше... Тоді я не розуміла цього поспіху, за що й досі себе картаю. А йшлося, між іншим, про реалізацію великого проекту – видання антології словацької поезії в перетлумаченні миколаївського закарпатця. По-новому прочитується зараз і низка його пророчих епістол, особливо «Послання до мовчазної адресатки» (2013) як яскраве свідчення нашої неповторної співпраці:

Найперша між богинь і перша серед фей...

І я пишу вам, Танечко Ліхтей!
Возношу вас над Анну і Марину...
О, світла сестро муз і розмарину,
Сьогодні ваш небесний апогей.
Благословляю кожну світлу днину
За мить натхнення зріднених людей,
І подумки на Срібну Землю лину.
Подайте – прошу – в китицях коня,
А крила є, і китиці, й дзвіночки...
Гіркий мій хліб визнання й вигнання:

Я маю сина, та не маю дочки.
Тому і мовлю вам при світлі дня:
Благословенні ваші ночі й дні,
Музична п'ядь жіночої правиці.
Але чому лише на чужині
У королях – поети і провидці?
А на своїй окраденій землі
Найпоследуці вийшли в королі.

Якби не той коштовний аметист,
Не проклятий Алігієрі Данте,
То й італійська – мов художній свист
Була б, а не латина... О, повстаньте

Ви, українці, браття-русини,
Хорвати білі, лемки, бойки чорні –
Шляхетні ми, парадні й відзігорні,
І ще якоїсь, віряться, весни

Зіграє ангел на небеснім горні.
Всенощна великодня засурмить
І три волхви розтануть у тумані:
Вони вклонились богодіві Тані,
Сестрі моїй по духу. Треба жить!
І потяг Київ–Ужгород спішить,
Епістола летить на Собранецьку.
Це знають і в Луганську, і в Донецьку,
Коли над териконами сніжить.
Але до цього треба ще дожить...
О феє розмарину – я твій брат.
І янголи спішать уже з Карпат
І линуть на такі далекі Татри.
І по ночах у горах – ватри, ватри,
і трапеза волхвів і янголят...
(Д. Кремень. Сльози Сухого Фонтану. Миколаїв, 2014).

Під час розмови, яка велася в першій декаді травня 2019 року, Дмитро Дмитрович раптом зауважив, що конче мусимо повернутися до Любомира Фелдека, бо саме творчість цього обдарованого словака є йому особливо близькою, що прийшов час і йому, Кременю, зробити посильний внесок в українську Фелдекіану, що Любомир Фелдек як ніхто інший з-поміж словацьких письменників заслуговує, аби книжкове вибране його творів вийшло в Україні. Я взялася доповнювати попередню добірку і готувати нові тексти Л. Фелдека для перекладу, а Дмитро Дмитрович упродовж літа планував їх перетлумачити.

Не судилося: 25 травня з українського Півдня надійшла сумна звістка – Золотий Лев Срібної землі несподівано покинув цей суетний світ...

Поезія Любомира Фелдека в перекладі Дмитра Кременя

СОНЕТ ПРО ПТАХА ЧАТАКА

Я в Індії побачив птаху сонну
що в суховій крильми не затріпоче
а в ніжній злості жде дощів сезону
Бо тільки з блюдця неба пити хоче

На чатах птах і цвіль калюж бездонну
не п'є хай тінь там персика плюскоче
Нема дощу в геенну цю мусонну
візьми вже ти її навіки ноче

Ту схожість знов нагадує сьогодні
Лінива голова Літа Господні
летять над нею Сонний часолет

І так життя над нею пролітає
Волає спрага та дощів немає
Нещасний чатак Без віршів поет

ОДА ШАЛЕНОМУ ТЕМПУ

От і в нас підлий час б'ють копитом коні
Під вікном пропливли дроги похоронні

Під вікном із вінком красені-атлети
Та вечірніх програм дальні силуети

Тільки той хто помер не постане з праху
В оці сіль в серці біль жалко бідолаху

Мчать на вежі злі стрілки дзвінко б'є годинник
Як ти жив і як ти вмер і коли ти виник

Жду сто літ в серці лід все миттєвий знімок

ВРАНІШНЯ ПІСНЯ НІЧНОГО ВОЛОЦЮГИ

Як містом лине ніч
і пахне дух мускату
пощезни дідьку з віч
І ранок прийде в хату

Хто в дзеркалі мені
вліпив під очі кола
Це я чи в множині
Чиясь парсуна квола

Хай не дощить не лле
лиш бризки із фонтану
Я сам не п'ю але
Із глека млеко – стану

Як вилікуюсь я
Моє ранкове місто
то й доля засія
Новим красивим змістом

Цвіте у ніч герань
О ніч не май претензій
Я сам у ранню рань
між дафній і гортензій

Я простою а біль
Горить у давній рані
і не прийду звідтіль
Де ніч і дух герані

РОМАНС ПРО ВУЛИЧКУ З МИХАЙЛІВСЬКОЮ БРАМОЮ

Та вуличка заховалась
немов за порт'єру пані
її не стривожить галас

не зваблять студенти п'яні
Легенда проте легенда
а фурія ця – стозвука
і не одного студента
згубила її наука

Вночі як іде з винарні
весела хмільна ватага
змовкають лелітки гарні
а з хлопців зліта відвага
– Гей хлопці наліво йдять
подалі від неї (пошепки)
лиш бабці несуть їй в кліть
Тюльпани і сирні оціпки

Та вивчиться всяк і він
повірить у власні дані
та дощ сигнатурки дзвін
заскочить його у пані
не стямиться де він але
бабуся не дасть йому шансу
а вуличка сон пошле

І це вже кінець романсу

ШАНСОН У ЧЕСТЬ НЕДІЛІ

В неділю небо ходить по дахах
і зранку все у золоті й блакиті
погоді раді наші посполиті
а сажотруси вдома ставлять шах
недільне сяйво грає на вітрах
свята неділя золоті оселі
і радий бачиш небеса веселі
а кулька Сонця в неба у руках

Вже о другій всі ідуть до парку
там летить грошви о цій порі
Каруселі шоколад під чарку
і давно без сажі димарі
А люди мовлять – Це щасливий день
мовляв біди вже тут не буде їм
і вже усі мовчать анітелень
бо сажотрус із даху – щастя в дім

Святковий день із вечором опліч
і чую – ледь устояв на ногах
із комина зійшла на землю ніч
а небо засинає на дахах
І лиш із парку чути скрип коліс
коли двірник свій возик нахилає
Добра тут повно ти поглянь униз
а жовта кулька там на дні палає

СТАРИЙ МОЛЬФАР

На кухні дід вночі не знайде місця
де світить білий гриб і запах ключок
із люльки-файки дим летить на місяць
а він майструє сон для двох онучок

Щокроку з мроку хтось шепоче
– Гей діду Курка ще сокоче
– То ти бабусю бавишся у жмурки
гребе й тебе во гробі гребінь курки

А вранці внучки раді далєбі
– Дідуню сон розкажемо тобі
З твоєї люльки вибіг ослик сірий
до місяця злетів і рот ошкірив
І мовив що від бабці щось привіз
І ти тоді на ослика заліз

А ми стояли в тиші діду діду
І місяць все іржав на оболоні
Біля вікна від діда ані сліду
лиш люлька й попіл ген на підвіконні

ІНЦИДЕНТ У КАВ'ЯРНІ

В зачиненій кав'ярні
стільців рядочки парні
коли ж іще сиділа в миті ці
то полум'я саянуло на руці
а сивий попіл полетів на землю

Живу без пісні але й це приємлю

Як мертвий птах
у млі стежок-доріжок
стілець розбивсь упрах
під криллям ніжок

ВЕЧІРНІЙ ВАГОН

1.

Тільки-но зблисне місяць
вільний
саме о тій хвилині що між двома берегами

Вже посеред вагона сидить чоловік
вільний
у святковому платті

Або як щось переходить
вільно
в тій валізі яму тримає
Чоловік на колінах

2.

А пам'ятаеш – Потяг повен чоловіків
– Гляньте – хтось мовив
– О –
Підводились
Гляділи
Знову вікно сягало ледвоньки-ледь по пояс
Знову вікно благало тіло про це падіння

3.

Потім сидіння сидьма далі мовчком
мовчання
Гей подивись крізь пальці
місяць палає
вільний
в хвилю яку відлунює поміж двома берегами

ЖАРТИ ЧЕРВНЕВОЇ НОЧІ

Готувала вечерю – яечко
впало сьє жовточок-місяць
з О у горлі засне недалечко
довгі вії із попелом змісять

Поповзла вже змія з її шкіри
засичав і світильник змією
губ метелик а крилець чотири
янгол ночі пливе понад нею

Засурмила як доти ніколи
Її серця палаюча нота
Піт любові на гори і доли
в джбанах носять чорти із болота

ПРОВІТРЮВАННЯ НЕБА

Її ще не було а яструб височінь
уже долав один понад піщаним морем
її все не було і лиш пісок і рінь
а може тінь давай із нею поговорим

Пісок додому йде а яструбина тінь
усе летить летить над світом неозорим
пустелю облетів а тут йому амініь
ударився об скло його вловив я зором

Та яструб знов летить і волі дух не вмер
і крила розпростер поміж гірких химер
А крила – ствір вікна яке люфтує небо

Вона усе ще є і я ізнов і знов
ловлю пісок і жду свободу і любов
свободо повертайсь бо як нам жить без тебе